

Ольга КИРИЛЕНКО

ВДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ПОДОЛАННЯ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ

Виявлено основні не вирішені проблеми у сфері подолання бідності населення України в контексті реалізації урядової Стратегії подолання бідності. Розглянуто фінансове забезпечення соціальних допомог і пільг населенню, обґрунтовано шляхи його подальшого вдосконалення.

Basic unsolved problems are reflected in the field of overcoming of poverty in Ukraine in the context of realization of governmental Strategy of overcoming of poverty. The financial providing of social help and privileges to the population is considered, the ways of subsequent perfection are defined.

Найважливішим пріоритетом людського розвитку протягом останніх десятиліть є покращення рівня життя населення, зменшення масштабів і подолання такого ганебного явища, як бідність. Необхідність вирішення цього завдання підкреслюється у багатьох концептуальних документах, які приймаються міжнародними організаціями, а також у національному законодавстві, перспективних і поточних програмах соціально-економічного розвитку країни та її адміністративно-територіальних формувань. Причому в даний час відбувається докорінна зміна уявлень щодо сутності такого складного поняття, як бідність, аналізуються та виявляються глибинні причини її виникнення і поширення, пропонуються різносторонні і комплексні заходи стосовно її подолання.

У 1974 р. Генеральною Асамблеєю ООН була затверджена Концепція нового економічного порядку, сформована в результаті тривалого руху країн, що розвиваються за демократичну перебудову міжнародних економічних відносин, ліквідацію нерівноправного становища цих країн на світовому ринку. Метою нового економічного порядку визначено прискорення економічного розвитку країн, що розвиваються та перерозподіл світового до-

ходу на їх користь; цей порядок базується на двадцяти принципах, практичне втілення яких прямо чи опосередковано пов'язано із зменшенням масштабів і подоланням бідності [1].

У 2000 р. Організація Об'єднаних Націй приймає Декларацію тисячоліття, в якій серед шести ключових цілей розвитку на одному з перших місць визначає ліквідацію злиднів та голоду – основних характеристик бідності. В Декларації поставлено за мету забезпечити загальну початкову освіту, рівні права і можливості чоловіків і жінок, скорочення дитячої смертності, покращення охорони материнства, боротьбу з найнебезпечнішими захворюваннями тощо. Подальшого розвитку країн та викорінення в них бідності передбачається досягти шляхом: 1) забезпечення сприятливого управління, формування відкритої, справедливої, регульованої, передбачуваної та недискримінаційної багатосторонньої торгової та фінансової системи; 2) фінансування розвитку країн, що розвиваються; 3) допомоги країнам, що розвиваються з боку промислово розвинутих країн з умовою спрямування одержаних коштів на подолання бідності [2].

В Україні у 2001 р. Указом Президента була затверджена Стратегія подолання

бідності, реалізація якої розрахована на період до 2010 року [3]. До основних позитивних надбань Стратегії слід віднести, перш за все, впорядкування понятійного апарату, пов'язаного із визначенням бідності населення та показниками, що її характеризують, зокрема це: бідність, глибина бідності, межа бідності, крайня форма бідності, рівень бідності. Крім того здійснена оцінка рівня та масштабів бідності населення в Україні, вказано головні причини виникнення та поширення явища бідності, визначено основні напрями подолання бідності та етапи реалізації Стратегії.

Використаний у Стратегії підхід відповідає сучасним уявленням щодо бідності і більш широкому тлумаченні цього складного та багатоаспектного явища не лише як нестачі доходів, необхідних для задоволення першочергових потреб, а й як неможливості окремим домогосподарством або людиною підтримувати спосіб життя, характерний для конкретного суспільства і в конкретний період часу. Звичайно, нестача доходів для підтримання мінімального споживання та відтворення робочої сили насамперед асоціюється з бідністю, разом з тим – відсутність житла, недоступність суспільних і, в тому числі, найважливіших соціальних благ, таких як освіта, охорона здоров'я, духовний і фізичний розвиток, також дають усі підстави для людей, позбавлених цих благ, вважати себе бідними.

Поширення бідності населення України на початку XXI ст. було спричинено трансформацією суспільного устрою й економічних відносин, які супроводжувалися зменшенням рівня зайнятості і зростанням безробіття. Негативна динаміка соціально-економічного розвитку країни і незадовільний стан державних фінансів зумовили зменшення реальних доходів населення, зростання заборгованості із заробітної плати і соціальних виплат. Зміна відносин власності супроводжувалася різким розшаруванням населення за рівнем доходів і збільшенням прошарку громадян, які існують за межею бідності. Разом з тим в умовах розгортання ринкових відносин не були проведені вкрай

необхідні системні реформи, пов'язані із соціальним захистом і покращенням життєвого рівня населення. І тому ще й на сьогодні залишається низьким рівень оплати праці переважної частини працюючих, недостатніми для забезпечення пристойного життя є пенсії у більшості пенсіонерів, відсутня розвинута система страхування життєвих ризиків та ефективна адресна соціальна допомога громадянам, які дійсно її потребують.

В основі заходів, передбачених Стратегією подолання бідності, покладено наступні головні цілі: 1) створення економічно-правових умов для збільшення доходів і зростання економічної активності працездатних громадян; 2) підвищення ефективності соціальної підтримки найбільш уразливих груп населення шляхом реформування системи соціального захисту. Відповідно до визначених цілей викремлено такі основні завдання: підвищення зайнятості населення та розвиток ринку праці; збільшення доходів від трудової діяльності; розвиток системи соціального страхування; поглиблення адресності державної соціальної допомоги та соціальних послуг; соціальна підтримка осіб з обмеженими фізичними можливостями, сімей з дітьми та дітей, позбавлених батьківського піклування; поліпшення житлових умов соціально вразливих верств населення.

Проте основним напрямом вирішення проблеми бідності повинно бути забезпечення економічного зростання, в процесі якого відбувається збільшення зайнятості населення і кількості робочих місць, зростання доходів працюючих, збільшення надходжень до державних фондів грошових коштів (перш за все бюджетів та соціальних фондів) і, відповідно, збільшуються обсяги фінансових ресурсів, які можна спрямувати на вирішення соціальних проблем, в т. ч. подолання бідності населення.

Протягом 2000-2007 рр. в Україні спостерігалось деяке покращення показників, які характеризують бідність (табл. 1). Відбулося підвищення межі бідності, т. б. рівня доходу, нижче від якого неможливим є задоволення

основних потреб людини: з 126 грн. у 1999 р. до 526 грн. у 2007 р., що перевищило встановлений у тому ж році прожитковий мінімум. Більш ніж у 4 рази за цей самий період збільшилася межа злиденності: з 101 грн. до 420 грн. Але, незважаючи на це, відносні показники, які характеризують частку бідних осіб, зменшилися несуттєво і залишаються на рівні 1999 р., тобто часу, який передував прийняттю Стратегії.

Поряд із загальною позитивною тенденцією зменшення бідності слід відзначити погіршення даних показників в окремих регіонах (табл. 2), серед сільських жителів, пенсіонерів, у сім'ях з дітьми. Так, якщо у 2007 р. в середньому по Україні частка бідного населення складала 27,3%, то у м. Києві – 8%. Водночас у 8 областях від 1/3 до майже

1/2 населення були бідними, це: Волинська обл. (39,9%), Житомирська обл. (35,6%), Кіровоградська обл. (45,6%), Луганська обл. (39,3%), Одеська обл. (34,6%), Рівненська обл. (34,8%), Тернопільська обл. (33,3%), Хмельницька обл. (34,7%). Лише в 9 регіонах із 27 показники бідності населення були нижчими від середнього рівня по країні [4, 5]. Причому до переліку регіонів з високими показниками бідності населення увійшли області, які мають достатньо високий рівень економічного розвитку, потужний людський та природно-ресурсний потенціал. Відсутність прямої залежності між рівнем добробуту громадян і соціально-економічним розвитком територій, на яких вони проживають, засвідчує про наявність і гостроту проблеми бідності працюючого населення, що вимагає

Таблиця 1

Основні показники бідності в Україні *

Показники	Роки				
	1999	2001	2003	2005	2007
Межа бідності, грн. на 1 особу на місяць	126	175	220	365	526
Межа злиденності, грн. на 1 особу на місяць	101	140	176	292	420
Рівень бідності, %	27,8	27,2	26,6	27,1	27,3
Рівень злиденності, %	14,4	14,9	13,7	14,4	13,8
Глибина бідності, %	23,3	25,0	22,9	23,8	23,1

* Складено на основі [4, 5].

Таблиця 2

Регіональна диференціація рівня бідності у 2007 р.*

Значення показників бідності	Регіони
до 10%	м. Київ
10% – 20%	Області: Івано-Франківська, Миколаївська, Черкаська
20% – 27,3%	Області: Вінницька, Донецька, Закарпатська, Запорізька, Чернігівська
27,4% – 35%	Автономна Республіка Крим, області: Дніпропетровська, Київська (без м. Києва), Львівська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька
понад 35%	Області: Волинська, Житомирська, Кіровоградська, Луганська,

* Складено на основі [4, 5].

глибоких досліджень причин цього явища та проведення невідкладних і системних економічних і соціальних реформ.

Погіршується добробут сільського населення (табл. 3), рівень бідності якого за період з 1999 р. по 2007 р. збільшився на 8,7 процентних пункти, рівень злиденності – на 5,2 процентних пункти, глибина бідності – на 2,8 процентних пункти. В даний час майже 40% сільських жителів України належать до категорії бідних. Попри обмежені можливості щодо працевлаштування і високе безробіття на селі, низьку оплату праці у сільському господарстві, яка складає лише 60% від середнього по країні [5], сільські жителі

потерпають через відсутність необхідних зручностей, таких як послуги закладів освіти, охорони здоров'я, культури, спорту.

Особливе занепокоєння викликає статистика щодо бідності домогосподарств з дітьми (табл. 4), які загалом знаходяться у гіршому матеріальному становищі порівняно з домогосподарствами без дітей майже у 2 рази, причому, як видно з наведених у таблиці даних, чим більше дітей, тим біднішою є сім'я. Незважаючи на постійне збільшення обсягів допомог і виплат сім'ям з дітьми з бюджетів, державних соціальних фондів, показники, що характеризують рівень їх бідності мають тенденцію до погіршення. Дещо в кращому ста-

Таблиця 3

Показники бідності в Україні за місцевістю проживання *

	Роки	
	1999	2007
Рівень бідності, %		
Місто	27,1	22,1
Село	29,2	37,9
Рівень злиденності, %		
Місто	13,8	10,3
Село	15,7	20,9
Глибина бідності, %		
Місто	23,3	21,1
Село	22,6	25,4

* Складено на основі [4, 13].

Таблиця 4

Рівень бідності в Україні за типами домогосподарств (%) *

Тип домогосподарства	Роки	
	1999	2007
Домогосподарства з дітьми	33,9	33,9
Домогосподарства без дітей	17,8	19,4
Домогосподарства з дітьми:		
з 1 дитиною	29,1	27,3
з 2 та більше дітьми	35,8	40,6
з 3 та більше дітьми	54,5	64,6
з 4 та більше дітьми	75,8	70,8
з дітьми до 3 років	44,1	39,5

* Складено на основі [4, 10].

новиці знаходяться сім'ї з однією дитиною і з дітьми до 3 років, рівні бідності яких зменшилися за період з 1999 р. по 2007 р. відповідно на 1,8 та 4,6 процентних пункти, що пояснюється суттєвим збільшенням одноразових допомог, пов'язаних з народженням дитини та допомоги по догляду за дитиною до досягнення нею 3-річного віку.

Різноманітність поняття бідності передбачає вивчення не лише об'єктивних монетарних критеріїв цього явища, тобто достатності доходів громадян для забезпечення своїх першочергових потреб, а й врахування суб'єктивних результатів самооцінки ними свого майнового стану, позбавлення можливості користуватися тими чи іншими послугами та благами (депривації). У 2007 р. Державним комітетом статистики України проведено дослідження самооцінки домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг [6]. З цією метою було виокремлено 2 групи (перша – економічні, друга – розвиток інфраструктури в контексті доступності послуг) і 46 видів депривацій. Економічні депривації відображають нестачу коштів у домогосподарств для придбання товарів повсякденного та тривалого використання, задоволення потреби у житлі, оплати послуг з охорони здоров'я, освіти, культури, відпочинку тощо. Джерелами фінансового забезпечення зменшення та ліквідації економічних депривацій є головним чином доходи громадян від трудової та інших видів діяльності, одержані соціальні допомоги і виплати з державних фондів.

Аналіз структури доходів населення України показує, що більш ніж 4/5 усіх доходів формується за рахунок заробітної плати (42,2%) і соціальних допомог та інших одержаних поточних трансфертів (38,9%); лише близько 1/5 – за рахунок прибутку та змішаного доходу (13,6%) і доходів від власності (5,3%) [7]. Таке співвідношення засвідчує, з одного боку, високу залежність добробуту населення від допомог і виплат з боку держави, з другого – підтверджує відсутність в Україні середнього класу, доходи якого біль-

шою мірою (ніж в представленій структурі доходів) формуються від власного бізнесу, об'єктів нерухомості, цінних паперів, майнових прав тощо. Висока частка державних допомог і трансфертів у складі доходів домогосподарств накладає відповідний відбиток на уявлення населення щодо власної відповідальності за рівень свого добробуту. Так, за результатами вибіркового опитування, проведеного Держкомстатом України, 13,5% домогосподарств вважають, що за рівень їх добробуту має нести відповідальність повністю держава, 21,6% – переважно держава, 55,9% – як держава, так і вони самі; лише 9% домогосподарств вважають, що переважно і виключно відповідальні вони самі [8].

Подолання бідності населення України можливе лише за умови створення середнього класу і збільшення прошарку людей, які би ідентифікували себе як заможні люди за рівнем і структурою своїх доходів і видатків, способом життя, менталітетом. На жаль, за часів незалежності нашої країни серйозних кроків вперед у справі формування середнього класу, як основи економіки ринкового типу, не було зроблено, хоча необхідність цього у свій час було визнано на загальнодержавному рівні і закріплено в багатьох перспективних програмних документах, зокрема у Програмі "Україна – 2010".

Заслугує на увагу перелік депривацій другої групи, серед яких виділено такі: відсутність поблизу житла об'єктів роздрібної торгівлі, зв'язку, медичної установи, аптеки, дошкільних закладів; незабезпеченість населеного пункту закладами культури, побуту, своєчасною швидкою допомогою; відсутність регулярного щоденного транспортного сполучення з іншим населеним пунктом з більш розвиненою інфраструктурою; відсутність можливості підключення до стаціонарної телефонної мережі. Джерелами фінансового забезпечення ліквідації даних депривацій можуть бути: ресурси державного та місцевих бюджетів; кошти суб'єктів господарювання, які входять до складу місцевого господарства і створюють необхідні

об'єкти інфраструктури для своїх працівників; кошти від зарубіжних та міжнародних організацій у вигляді благодійної та спонсорської допомоги, гранти тощо. Слід зазначити, що основний тягар у фінансуванні створення таких зручностей лягає на державу та органи місцевого самоврядування, частково – на великі і, як правило, високоприбуткові суб'єкти господарювання. В зв'язку з цим постає закономірне питання щодо обсягів фінансування та ефективності використання фінансових ресурсів, які спрямовуються на ліквідацію згаданих депривацій.

Слід зазначити, що обсяги бюджетних видатків на соціальний захист і соціальне забезпечення населення, утримання об'єктів соціальної сфери, житлово-комунальне господарство, транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику стабільно зростають. Так, наприклад, трансферти населенню з місцевих бюджетів за період з 2000 р. по 2007 р. зросли у 5,5 рази, видатки місцевих бюджетів на житлово-комунальне господарство з 2002 р. по 2008 р. – більше ніж у 6 разів; на транспорт, дорожнє господарство, зв'язок, телекомунікації та інформатику – у 5 разів¹. Проте суттєвих змін в умовах життя громадян не відбулося і тому залишається стабільним рівень бідності населення протягом останніх років; несприятливі умови для ведення бізнесу, відсутня реальна фінансово-кредитна підтримка малих підприємств.

Одним з основних фінансових інструментів подолання бідності в Україні є пільги соціального характеру. Найпоширенішим видом пільг є пільги на проїзд у міському пасажирському і приміському транспорті та оплату житлово-комунальних послуг. Сьогодні 13 млн. громадян, або 28% населення України, користуються пільгами, причому одна і та ж людина може мати право одночасно на декілька видів пільг і тому перелік пільговиків охоплює загалом понад 28,5 млн. осіб² або більше ніж половина на-

селення України. Кількість пільгових категорій громадян щороку зростає, що вимагає постійного збільшення масштабів перерозподілу фінансових ресурсів на їх користь та фінансування надання соціальних пільг у зростаючих обсягах, а це лягає непосильним тягарем на державний і місцеві бюджети, соціальні фонди. Звичайно, не можна засуджувати прагнення як законодавців, так і владних структур підтримати незахищені верстви населення: малозабезпечені та багатодітні сім'ї, інвалідів, пенсіонерів, осіб, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи тощо. Але "золотим правилом" державного господарювання і в т. ч. введення нових видів підтримки та пільг для населення повинно бути – забезпечення їхнього надання чітко визначеними фінансовими джерелами.

Невпорядкована діяльність законодавчих органів щодо запровадження все нових і нових пільг, зумовлена політичними чинниками в умовах перманентних виборчих перегонів, неодноразово піддавалась критиці як з боку вчених, так і практичних працівників органів державної влади і місцевого самоврядування, головним чином тих, на кого покладено обов'язок фінансування виплат. Ми підтримуємо точку зору фахівців, які вважають, що необґрунтована, безсистемно сформована і надзвичайно розгалужена система соціальних пільг "створює принизливу залежність населення від подачок держави, від політичної кон'юнктури" [10]. Наявність великої кількості пільговиків підриває основну спрямованість соціального захисту, тобто підтримку найбільш вразливих, незабезпечених верств населення.

Фахівці постійно підкреслюють, що соціальна допомога повинна надаватись лише тим громадянам, які дійсно її потребують, тобто тим, які з тих чи інших причин позбавлені засобів для існування. Призначаючи допомогу, обов'язково слід враховувати майновий стан одержувачів коштів: наявність і розміри житлової площі, володіння різноманітними майновими правами, надання усіх

¹ Розраховано за даними Державного казначейства України.
² Розраховано за [9].

інших видів соціальних виплат і допомог тощо. Для прикладу, достатньо звернутись до такого розповсюдженого виду пільг, як безкоштовний проїзд у громадському транспорті, право на який мають усі пенсіонери. Такий підхід, на нашу думку, є соціально несправедливим, адже він передбачає підтримку не винятково нужденних, а усіх пенсіонерів незалежно від розміру їх доходів, майнового стану тощо. Окрім того, така практика не виправдана з фінансової точки зору із-за об'єктивної обмеженості державних ресурсів, особливо в умовах кризи.

Особливу групу становлять пільги населенню, надані за професійною ознакою, наприклад, гірникам, пожежникам, військовим, суддям та ін. Формування даної системи пільг також в свій час проходило непослідовно, не прозоро і, в більшості випадків, без серйозного наукового обґрунтування. Цілком очевидно, що сам перелік професійних пільговиків не є вичерпним і не враховує абсолютно усі ризики, які виникають в тій чи іншій діяльності. Найбільше справедливих нарікань викликає розгалужена система соціальних пільг для діючих та, особливо, колишніх депутатів Верховної Ради України, в т. ч. працездатного віку. Тому виникла нагальна необхідність впорядкування соціальних пільг за професійною ознакою, ми би сказали більш рішуче – скасування таких пільг і перехід до адекватної оцінки умов та результатів праці представників усіх професій і видів діяльності через встановлення відповідної оплати їх праці і систему соціального захисту винятково у випадках, коли особа позбавлена можливості одержання доходів від трудової діяльності (через хворобу, каліцтво, народження і догляд за дитиною тощо).

У системі державного соціального захисту населення не виконується один з базових принципів ефективного управління суспільними фінансами – це належний облік, звітність та ефективний фінансовий контроль здійснення виплат і надання пільг. Перш за все, недосконалим є нормативно-правове забезпечення соціального захисту населення:

надзвичайно велика кількість законодавчих актів, що регламентують систему соціального захисту, яка обчислюється сотнями документів; існують неузгодженості і суперечності у різних нормативних актах, що ускладнює облік і контроль виплат та пільг.

Особливої актуальності набуває проблема обліку наданих пільг при визначенні розмірів дотацій, які надаються операторам пільгових послуг – підприємствам житлово-комунального господарства, транспорту, зв'язку тощо. Часто зазначені підприємства виявляються не зацікавленими у налагодженні даного обліку тому, що у такому випадку вони можуть бути позбавлені бюджетного фінансування у обсягах, до яких вони вже звикли. Такий підхід підриває основи функціонування ринкового механізму господарювання, орієнтованого на прибутковість і в кінцевому підсумку руйнує не лише окремі підприємства-реципієнти, а й цілі галузі. Не кажучи про те, що загалом система бюджетного дотування, чого б вона не стосувалася (територіальних формувань, суб'єктів господарювання чи громадян) сприяє поширенню споживацьких настроїв і не заохочує до використання власних резервів і пошуку альтернативних дохідних джерел.

В країні відсутній єдиний державний реєстр громадян, які мають право на соціальну підтримку і користуються пільгами. І тому експертні оцінки як переліку пільг, так і їх одержувачів, зроблені різними недержавними інституціями, мають значні розбіжності. Так, за підрахунками Центру громадської експертизи в Україні є 120 категорій пільговиків, з них 57 – за професійною ознакою [11]. Експерти Національного інституту стратегічних досліджень налічують 320 видів соціальних пільг, гарантій і компенсацій 359 категоріям населення, з яких 223 – для пільговиків-представників певних професій [12].

Досвід зарубіжних країн і вітчизняна практика беззаперечно доводять, що перспективним шляхом вдосконалення системи соціального захисту населення і забезпечення її дієвості є перехід від популістського

декларування пільг широкому колу пільговиків до адресної підтримки чітко визначених найбільш вразливих і незахищених категорій населення. В умовах ринкового господарювання слід відмовитися від "натуральних" форм підтримки і перейти до переважно грошових виплат, якими одержувачі зможуть розпоряджатися з більшою ефективністю. Крім того, усі пільговики будуть поставлені в рівні умови.

Подальше вдосконалення соціального захисту неможливе без проведення наукового обґрунтування меж фінансової підтримки, як окремих осіб, що одержують допомогу, так і підприємств, які надають пільгові послуги. А це вимагає розробки норм і нормативів споживання послуг, а також стандартів їх надання. Без наявності таких науково обґрунтованих об'єктивних критеріїв не можливо впорядкувати систему фінансового забезпечення соціального захисту населення.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку України проблема бідності є однією з найактуальніших і найскладніших, у її вирішенні центральне місце відводиться фінансовому забезпеченню і фінансовим інструментам, основними шляхами вдосконалення яких повинно бути:

- підвищення рівня оплати праці та посилення її ролі у формуванні доходів громадян і домогосподарств;

- зміцнення довіри до держави, її фінансової і банківської систем, забезпечення стабільних умов господарювання як необхідних передумов для легалізації та збереження заощаджень населення;

- запровадження державної фінансової підтримки і створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього бізнесу, як необхідної умови покращення добробуту населення та формування в Україні середнього класу;

- вдосконалення системи соціального захисту і соціального страхування в напрямку більш дієвої підтримки найбідніших верств населення, збалансування задекларованих пільг і фінансових ресурсів, які використовуються для їх фінансування. Врахування

при наданні соціальних допомог майнового стану реципієнтів, в т. ч. за допомогою непрямих методів обстежень;

- скасування соціальних пільг, встановлених за професійною ознакою і перехід до адресних соціальних пільг; створення єдиного реєстру пільговиків, налагодження обліку пільгових категорій населення і фактично наданих допомог і виплат; дієвий контроль за ефективністю використання коштів, спрямованих на соціальний захист населення;

- ліквідація невинуватеної поляризації максимальних і мінімальних пенсій, збільшення розмірів мінімальних пенсій, поетапне підвищення пенсійного віку, запровадження другого рівня пенсійної системи з метою подолання бідності серед пенсіонерів;

- зміцнення дохідної бази місцевих бюджетів, як важливого джерела фінансування соціально-культурної сфери та покращення умов життя населення, зокрема шляхом введення податку на нерухоме майно, запровадження пропорційної шкали оподаткування доходів фізичних осіб (що відповідає принципам соціальної справедливості), реформування місцевого оподаткування з метою підвищення його фіскальної ролі;

- вдосконалення порядку розрахунку обсягів видатків з бюджетів сіл та селищ на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, більш повне врахування регіональної специфіки та необхідності вирішення існуючих у сільській місцевості соціально-культурних проблем;

- розробка соціальних стандартів надання суспільних благ та застосування їх в процесі визначення обсягів бюджетних видатків на утримання соціально-культурних установ та заходів; диференційований підхід у наданні соціальних послуг.

Література

1. Декларация об установлении нового международного экономического порядка. Утверждена резолюцией 3201 (S-VI) Генеральной Ассамблеи ООН от 1 мая 1974 года. Доступно з: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_339

2. Декларація тисячелеття Організації Об'єднаних Націй. Утверджена резолюцією 55/2 Генеральної Ассамблеї ООН от 8 сентября 2000 года. Доступно з: <http://www.un.org/russian/documen/declarat/summitdecl.htm>

3. Указ Президента України від 15 серпня 2001 р. "Про Стратегію подолання бідності" // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 149. – С. 10-11.

4. Аналіз ситуації з бідністю в Україні та регіонах за 1999-2007 роки: Аналітична записка Міністерства праці та соціальної політики України. – К., 2008. – 14 с.

5. Статистична інформація Державного комітету статистики України. Доступний з: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

6. Самооцінка домогосподарствами доступності окремих товарів та послуг. Державний комітет статистики України. Доступний з: www.ukrstat.gov.ua

7. Доходи та витрати населення України за січень-грудень 2008 року. Експрес-випуск. 06.02.2009 р. № 23 / Державний комітет статистики України. Доступний з: www.ukrstat.gov.ua

8. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів у 2008 році / Державний комітет статистики України. Доступний з: www.ukrstat.gov.ua

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 3 червня 2009 р. № 594-р. "Про схвалення Стратегії упорядкування надання пільг окремим категоріям громадян до 2021 року" // Урядовий кур'єр. – 2009. – № 115. – С. 16.

10. Шустік О. Пільги, як явище, відіграють деструктивну роль // Голос України. – 2009. – № 95. – С. 3.

11. Система соціального захисту та соціального забезпечення в Україні. Реальний стан. Парадокси розвитку. Перспективи реформування Доступний з: <http://www.irf.kiev.ua/news?doc:int=6693>

12. Можливі напрями посилення принципу адресності при наданні соціальної допомоги населенню України. Доступний з: http://www.niss.gov.ua/Monitor/juni08/10.htm_